

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

Tässä ohjeessa ohjeistetaan kalojen ja rapujen kasvattajia ja muita alan toimijoita siitä kalojen ja rapujen tautien vastustamista koskevasta lainsäädännöstä, joka koskee kalojen ja rapujen istuttamista, siirtämistä ja kuljettamista maamme rajojen sisäpuolella. Asiaa koskeva lainsäädäntö on listattu tämän ohjeen lopussa.

Terveyslupa

Kalaa, rapuja tai mätiä saa eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta kasvattaa elintarvikkeeksi, myytäväksi tai muutoin luovutettavaksi jatkokasvatukseen taikka istutettavaksi mereen tai vesistöihin vain Eviran luvalla (terveyslupa). Ahvenanmaalla lupaviranomainen on maakuntahallitus. Lisätietoa luvasta löytyy Eviran internetsivuilta. Luvan voimassaolon voi tarkastaa Eviran internetsivuilla olevasta taulukosta: [www.evira.fi>Eläimet>Eläinten terveys ja eläintaudit>Eläintautien vastustaminen ja valvonta>Vesiviljelyeläinten terveyslupa ja rekisteri>Terveysluparekisteri](http://www.evira.fi/Eläimet>Eläinten%20terveys%20ja%20eläintaudit>Eläintautien%20vastustaminen%20ja%20valvonta>Vesiviljelyeläinten%20terveyslupa%20ja%20rekisteri>Terveysluparekisteri). Kaikilla taulukossa luetelluilla laitoksilla on voimassaoleva terveyslupa. *Kalojen, rapujen tai mädin vastaanottajan, istuttajan tai kalanviljelylaitoksen, tulisi tarkastaa, että laitoksella josta kalat ostetaan, on terveyslupa.*

Kuljettaminen

Istutukseen ja jatkokasvatukseen kuljetettavien kalojen, mädin ja rapujen tulee olla silmämääräisesti terveitä ja elinvoimaisia. Niiden tulee olla peräisin pitopaikasta, jossa niiden kuolleisuutta on kussakin yksikössä seurattu siten, että lisääntynyt kuolleisuus olisi siellä huomattu.

Jäljitettävyyden varmistamiseksi kalojen tai rapujen vastaanottajalle on kirjoitettava kuormakirja tai vastaava, johon merkitään ainakin lähtöpäivä, eläinlaji, lukumäärä, keskipaino (lukumäärän ja keskipainon sijaan voidaan mädille käyttää tilavuutta), ikä, lähtöpaikka, aiottu määränpää sekä eläinten alkuperäpaikka ja omistaja. Kuljetuksen aikana on pidettävä kirjaa niistä vesiviljelylaitoksista, perkaamoista ja jalostuslaitoksista, jossa kuljetusväline käy, sekä kaikista vedenvaihtopaikoista ja eläinten kuolleisuudesta kuljetuksen aikana.

Eläinten kuljetusluvasta ja kaupallisesta kuljettamisesta on ohjeistettu Eviran internetsivuilla [www.evira.fi> Eläimet > Eläinsuojelu ja eläintenpito > Eläinsuojelukuljetuksissa](http://www.evira.fi/Eläimet%20>%20Eläinsuojelu%20ja%20eläintenpito%20>%20Eläinsuojelukuljetuksissa).

Rajoitusalueet

IPN-rajoitusalue

Sisämaan poikaslaitosten ja uhanalaisten kalakantojen suojaamiseksi IPN-taudilta (Infectious Pancreatic Necrosis, tarttuva haimakuoliotauti, genoryhmä 5) on perus-

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

tettu IPN:n rajoitusalue ja vastaavasti suoja-alue, joiden välistä kalaliikennettä rajoitetaan. IPN-taudin suoja-alueella tarkoitetaan sisävesialuetta ja rajoitusalueella merialuetta mukaan lukien merikalojen nousualue. Sisävesialueeksi katsotaan ne **vesistöalueet**, jonne merialueen kalat eivät pääse nousemaan tai jonne noustakseen merikalojen on ohitettava kahdet kalaportaat ja sellaiset **pitopaikat**, jotka käyttävät tällaiselta alueelta peräisin olevaa vettä tai pohjavettä tai sulamisvesiä.

IPN-rajoitusalueelta ei saa siirtää luonnonvaraisia kaloja (mitään lajia) suoja-alueelle. Aluehallintovirasto voi kuitenkin tietyin ehdoin myöntää poikkeuslupia luonnonvaraisten kalojen siirtämiseen. Lupaa haetaan kalojen lähtöalueen aluehallintovirastolta. Lupamääräyksissä säädetään siirron yhteydessä tehtävistä tutkimuksista. Jos kalat siirretään pitopaikkaan, ne on pidettävä eristettynä siihen asti, kunnes poikkeusluvassa määrättyistä tutkimuksista on saatu kielteinen tulos, tai ne on lopetettava ja hävitettävä.

Luonnonvaraisten, IPN-taudille herkkien kalojen (kirjolohi, puronieriä, taimen, lohi ja siika) sukusoluja saa siirtää rajoitusalueelta suoja-alueelle, jos emokalat on tutkittu IPN-taudin varalta, mäti on desinfioitu vastalypsettynä (lohi, kirjolohi, taimen, nieriä) ja silmäpisteasteella (kaikkien lohikaloiden mäti) ja sukusolut on lypsyt jälkeen säilytetty hautomossa, jonka tulovesi käsitellään IPN-taudinaiheuttajien hävittämiseksi tai jossa käytetään pohjavettä. Sukusolut saadaan siirtää suoja-alueen hautomoon ennen IPN-tutkimustulosten valmistumista, jos kyseisen hautomon poistovesi lasketaan rajoitusalueelle, imeytetään maahan tai käsitellään IPN:n hävittämiseksi ja hautomo sitoutuu desinfioimaan mädin edellä mainitun mukaisesti. Muiden kuin IPN-taudille herkkien lajien sukusoluja saa siirtää.

Viljeltyjen, IPN:lle herkkien kalojen tai niiden sukusolujen siirtäminen merialueen tai kalojen nousualueen laitoksesta (IPN-rajoitusalue) sisämaan alueelle (IPN-suoja-alue) on kielletty.

VHS-rajoitusalue

VHS-taudin (Viral Haemorrhagic Septicaemia, virusperäinen verenvuotoseptikemia) esiintymisen vuoksi on perustettu Ahvenanmaan rajoitusalue. Elävien, viljeltyjen sekä luonnonvaraisten, VHS-taudille herkkien (silakka, siika, hauki, turska, kirjolohi, made, taimen, piikkikampela, kilohaili, harjus), tai VHS-tautia levittävien kalojen (ks. EU komission asetus 1251/2008, liite 1), mädin, maidin sekä perkaamattoman kalan ja desinfiomattoman välineistön ja kuljetuskaluston siirto Ahvenanmaan rajoitusalueelta sen ulkopuolelle on kielletty. Perattua kalaa ja kauttaaltaan hapotettuja (pH 4 tai alempi) tai 70 °C / 60 min kuumennettuja sivutuotteita (perkuujäte, kuolleet kalat) saa siirtää. Kaluston desinfioinnista VHS-alueelta poistuttaessa on olemassa erillinen [Eviran ohje](#).

Kuljetettaessa elävää kalaa muualta Suomesta Ahvenanmaalle, tulee huolehtia siitä että kuljetuskalusto ja välineistö on mahdollisimman vähän kosketuksissa veteen tai kalankasvatuksessa käytettävään välineistöön Ahvenanmaalla.

Jos kalojen kuljetusvettä on pakko vaihtaa kuljetuksen aikana, on se paras tehdä sisävesialueella. Sisävesialueella uutta vettä voidaan ottaa vesiposteista, järvistä tai joista, mutta poistettava vesi tulee imeyttää maahan niin kaukana pintavesistä, ettei

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

vesi valu luonnonvesiin tai johtaa jätevesiviemäriin. Mikäli vettä vaihdetaan merialueella, tulee se tehdä mahdollisimman kaukana Ahvenanmaasta tai mikäli vedenvaihto on pakollinen Ahvenanmaalla, tulee se tehdä mahdollisimman kaukana kalanviljelylaitoksista ja perkaamoista.

Kalojen purkupaikan tulee olla puhtas ja siisti. Kuljettajan ja muiden rajoitusalueen ulkopuolelle palaavien, kalojen purkuun osallistuvien henkilöiden tulee käyttää helposti desinfioitavia suojavaatteita ja kenkiä. Kalat vastaanottavan laitoksen henkilökunnan ja heidän välineidensä kosketusta kuljetuskalustoon tulee välttää.

Siirrettäessä VHS:lle herkkiä kaloja tai niiden sukusoluja muualta Suomesta Ahvenanmaalle tulee jokaisen erän mukana olla Euroopan Komission asetuksen 1251/2008 liitteen II osa A mukainen terveystodistus. Tarkastusta ei vaadita maansäisissä siirroissa kaikille erille vaan kalat voidaan tarkastaa 3 kuukauden jaksoksi (kevään siirrot / syksyn siirrot) yhdellä tarkastuksella. Todistuksen kirjoittaa kunnan eläinlääkäri. Asiasta on ohjeistettu virkaeläinlääkäreitä Eviran kirjeessä dnro: Evira/7381/0512/2014.

Gyrodactylus salaris -suoja-alue

Jäämereen laskevien jokien vesistöissä elävien kalojen suojaamiseksi *Gyrodactylus salaris* -loiselta on perustettu suoja-alue Tenojoen, Paatsjoen, Näätämöjoen, Tuulomajoen ja Uutuanjoen vesistöjen alueelle (Kuva 3). Muut Suomen alueet muodostavat tätä kirjoitettaessa epävirallisen rajoitusalueen *G. salaris* -loisen osalta.

Elävien, viljeltyjen ja luonnonvaraisten kalojen sekä desinfioimattoman mädin siirtäminen muualta Suomesta *G. salaris* -loisen vuoksi perustetulle suoja-alueelle on kielletty. Huolellisesti desinfioitua mätiä saa siirtää.

Elävien kalojen siirtäminen Paatsjoen, Tuulomajoen ja Uutuanjoen alueelta Teno- ja Näätämöjoen vesistöjen alueelle on kielletty. Syöttikalojen tuominen *G. salaris* -suoja-alueelle sekä syöttikalojen siirtäminen suoja-alueen sisällä vesistöstä toiseen on kielletty. Syöttikalojen käyttäminen suoja-alueella onginnassa, pilkinnässä tai viehekalastuksessa on kielletty. Muista vesistöistä peräisin olevien kalojen perkaaminen tai perkuujätteen laskeminen suoja-alueen vesistöissä on kielletty. Asetuksessa määrätään lisäksi, että kalastusvälineiden ja -kaluston tulee olla täysin kuivia tai desinfioituja ennen niiden käyttöä näissä vesissä.

Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö

Ohje kalojen ja rapujen siirtäjille ja istuttajille

Kuva 1. *Gyrodactylus salaris* -loisen suoja-alue

Poikkeuslupa

Aluehallintovirasto (AVI) voi myöntää poikkeusluvan siirtää luonnonvaraisia kaloja rajoitusalueilta suoja-alueille, jos siirto ei olennaisesti lisää kyseessä olevan taudin leviämistä suoja-alueelle.

Emokalaston perustaminen

Kaikki luonnonvaraiset lohikalat, joiden sukusoluista perustetaan emoparvia, on tutkittava VHS, IHN, IPN, SAV ja BKD -tautien varalta ennen kuin niiden jälkeläisiä saadaan myydä tai luovuttaa istutuksiin tai muille laitoksille. *Jäämereen laskevista joista pyydetyt emokalat tutkitaan myös ISA-taudin varalta.*

Jos emoparvi perustetaan luonnosta pyydystetyistä lohikaloista (ei mädistä), tulee nämä luonnosta pyydetyt lohikalat tutkia edellä mainittujen tautien varalta ennen kuin niiden jälkeläisiä saa myydä tai luovuttaa istutuksiin tai muille laitoksille. Kalat voidaan tutkia kokonaan tai osin sentinellikalajien avulla, jos luonnosta pyydyttyjä lohikaloja ei voida tappaa tarpeelliseksi katsottua määrää. Jos luonnonvaraisia lohikaloja otetaan vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan kuuluvalla laitoksella, tulee ne karantenoida ennen varsinaisiin viljelytiloihin siirtämistä, kunnes tutkimustulokset ovat valmiit. Kalojen karantenoinnista on erillinen [Eviran ohje](#).

Kalojen istutukset

Istutuksissa on huomioitava edellä mainitut siirtorajoitukset.

Lohikaloja saa istuttaa sisämaan alueelle vain vapaaehtoiseen BKD-ohjelmaan kuuluvista laitoksista, joille aluehallintovirasto on myöntänyt BKD-taudin osalta terveysloukan 1 tai 2. Lähtölaitoksen terveysloukan BKD-taudin osalta voi tarkastaa Eviran internetsivuilta: www.evira.fi>Eläimet>Eläinten terveys ja eläintaudit>Eläintautien vastustaminen ja valvonta>Vesiviljelyeläinten terveyslupa ja rekisteri>[Terveysluparekisteri](#)

Kaloja, mätiiä tai rapuja ei saa istuttaa luontoon, jos niiden epäillään voivan levittää eläintautia, josta on haittaa muille eläimille. Istutuksilla ei saa lisätä IPN-taudin, paisetaudin, rapuruton tai muun vesieläimissä esiintyvän taudin leviämisen riskiä istutuspaikan läheisyydessä olevaan pitopaikkaan. *Mikäli pitopaikassa on todettu IPN tai paisetauti ja pitopaikkaa ei sen jälkeen ole tyhjennetty ja desinfioitu, tulisi kyseisestä pitopaikasta tehtävissä istutuksissa huomioida istutusalueen tautitilanne ja sopia istutuksista alueen kalanviljelylaitosten kanssa.* Erityisesti on huolehdittava siitä, ettei istutuksilla aiheuteta IPN- tai paisetaudin leviämisen vaaraa niille herkkiä emokalalajeja ylläpitävään pitopaikkaan.

On huomioitava, että kalaistutuksiin liittyy kalastuslain alaista lainsäädäntöä, josta vastaavan elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset).

Rapujen istutukset ja siirrot

Rapujen istutuksilla ei saa aiheuttaa rapuruton leviämisen vaaraa. *Tästä syystä jokirapulaitokselle, laitoksen läheisyyteen tai jokirapualueelle ei saisi lainkaan istuttaa täplärapuja. Myös täplärapulaitoksen läheisyyteen istutettaessa on varmistettava, että istutuksella ei huononnetta laitoksen terveystilannetta. Mikäli täplärapulaitos on vapaa rapurutosta, muualta peräisin olevat istutettavat ravut olisi tutkittava rapuruton varalta ennen istutusta lähettämällä 60 kpl erä Eviraan. Jos jokirapulaitoksen läheisyyteen istutetaan muualta peräisin olevia jokirapuja, tulisi istutettavasta erästä lähettää Eviraan rapuruttotutkimusta varten 60 kpl:n erä ennen istutusta.*

Täplärapuja ei tulisi lainkaan istuttaa jokirapualueelle tai siirtää jokirapualueen laitoksille. Istutettaessa jokirapuja jokirapualueelle, tulisi istutettavasta erästä lähettää Eviraan tutkittavaksi 60 kpl erä rapuruton varalta ja istutus tulisi tehdä vasta tutkimustuloksen selvittyä.

Tutkittaviksi ravuiksi tulee aina valita erän heikkokuntoisimmat ja kuorivaurioiset yksilöt. Istutuksissa pitäisi suosia viljeltyjä rapuja, joiden terveystilanne on luotettavammin selvitettävissä.

Istutettaessa rapuja täplärapualueella sellaiselle alueelle, jonka läheisyydessä ei ole rapulaitoksia, ei tutkimuksia rapuruton varalta välttämättä tarvita.

Ilmoitusvelvollisuus

Jos vesiviljelyeläinten parissa työskentelevä henkilö, kuten kalojen tai rapujen siirtäjä tai istuttaja epäilee kaloissa tai ravuissa vastustettavaa eläintautia tai uutta vakavaa eläintautia on hänen eläintautilain mukaisesti viipymättä ilmoitettava asiasta kunnan-eläinlääkärille tai aluehallintovirastolle. *Käytännössä sairaista kaloista tai ravuista on aina ilmoitettava, ellei vastustettavan tai uuden vakavan eläintaudin epäilyä voida jostain syystä poissulkea.*

Lainsäädäntö

- * Eläintaulaki 441/2013
- * MMM:n asetus kaloissa, äyriäisissä ja nilviäisissä esiintyvien eläintautien vastustamisesta 1009/2013 ja muutokset 391/2014 ja 807/2014
- * MMM:n asetus vastustettavista eläintaudeista ja niiden luokittelusta 843/2013, muut. 111/2015, 1271/2015.
- * MMM:n päätös kalojen tarttuvan haimakuoliotaudin leviämisen estämiseksi perustettavasta rajoitusalueesta 806/2014.
- * MMM:n päätös kalojen virusperäisen verenvuotoseptikemian leviämisen estämiseksi perustettavasta rajoitusalueesta 1270/2015MMM:n asetus Tenojoen, Näättäjäjoen, Paatsjoen, Tuulomajoen ja Uutuanjoen vesistöalueiden suojaamisesta *Gyrodactylus salaris* -loisen leviämiseltä 1376/2004 ja muutos 839/2010
- * EU komission asetus neuvoston direktiivin 2006/88/EY täytäntöönpanosta vesiviljelyeläinten ja niistä saatavien tuotteiden markkinoille saattamista ja yhteisöön tuontia koskevien edellytysten ja todistusvaatimusten osalta ja tartunnanlevittäjälajien luettelon vahvistamiseksi (EY) N:o 1251/2008, muutoksineen

Voimassa oleva eläintautilainsäädäntö löytyy maa- ja metsätalousministeriön internetsivuilta: www.mmm.fi/fi/index/lainsaadanto/elainlaakintolainsaadanto/sisalto.html

Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin.

Tässä ohjeessa on sekä suoria lainauksia lainsäädännöstä että tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta. Lainsäädännön tulkinnat on erotettu *kursiivilla*. Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Eviran näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa.